

Z východu do struktur EU a NATO

25.března 2005 Jiří Kozák

Březnové kolo pravidelných diskusních setkání mělo jedno ústřední téma. Jak v Plzni, tak v Ostravě a Praze se hovořilo o vztahu Ruska, Běloruska a Ukrajiny k EU a NATO.

O své zkušenosti se podělili pracovníci nadace Člověk v tísní, konkrétně její ředitel Tomáš Pojar a specialista na východní vztahy Ondřej Soukup. V Praze měli posluchači možnost poznat zkušenosti běloruského disidenta Vladimíra Jandjuka.

Pokud se mají udát na východě nějaké změny, je důležité začít od myšlení lidí. Velmi dlouho trvalo, než svět začal vnímat bývalé sovětské státy jako samostatné a přestal je spojovat s výjimečným zájmem velkého Ruska. Až teprve v okamžiku, kdy se tak stalo, mohli se začít objevovat reálné úvahy o zapojení těchto států do západních struktur. Je ovšem pravdou, že vliv Ruska je stále velký.

A pokud někdo zařazuje bývalé státy SSSR do sfér ruského vlivu, jsou to hlavně sami Rusové. Diskuse, které se vedly o vstupu pobaltských států do EU byly dlouhé. Rusko dlouho protestovalo a to se dal jeho zájem o tyto státy označit jako slabší. Angažování prezidenta Putina během Oranžové revoluce na Ukrajině máme všichni v živé paměti.

Velkým zaklínadlem jsou suroviny. Běloruský prezident Lukašenko dováží plyn a ropu z Ruska, od kterého dostává velké slevy. Spolupráce je oboustranně výhodná. Bělorusko má jistý a laciný zdroj, který je navíc tak dostatečný, že vydělává při reexportu. A Rusko má svůj vliv. Jak uvedl V. Jandjuk, Moskva musí podporovat Lukašenka. Pokud by v Bělorusku vyhrály demokratické síly, musely by nutně uskutečnit obrát k západu.

Svoboda projevu v Rusku má své limity. Nad nezávislostí médií se zamyslel Tomáš Pojar. Ruské televize jsou kontrolovány státem. Pokud ne, jedná se o lokální média s omezeným dosahem. Více možností má tisk, jeho dopad je však v porovnání s televizí malý. Velmi účinným nástrojem je „vydírání přes reklamu“. Nonkonformní média přicházejí o velké inzery, neboť je na ně vyvíjen tlak ze strany úřadů, pokud zde inzerují.

Další účinnou zbraní v boji s opozicí je vytváření paralelních struktur. Pokud se objeví nějaká nezávislá organizace či konference, zorganizuje stát něco velmi podobného, ale s výstupy čistě provládními.

Lukašenko v Bělorusku navíc velice umně využívá populismus. Podařilo se mu zachovat „výdobytky“ socialismu z dob SSSR, jako například lékařskou péči zcela zdarma. To, že je na úrovni sedmdesátých let 20. století, víme my běžný Bělorus si svou péči zdarma užívá. Prezidentův elektorát jsou lidé nad 45 let s nízkým vzděláním, venkované. Na tuto většinu pracuje zbytek státu. Samozřejmostí pro běloruský režim jsou neustále represe a vytváření atmosféry strachu.

Ze všech diskusí vyplynul jeden závěr. Integrace do západních struktur bude hodně těžká, téměř nemožná. Evropa a Amerika by se však neměly k těmto státům obracet zády. Dokud bude fungovat spolupráce a existovat naděje, bude to plus pro síly, které se snaží o demokratizaci zemí bývalého SSSR.

Pokud se však tento proces zastaví, neznamená to ještě, že se všechny státy východu obrátí k Rusku. Existuje alternativa v podobě Baltsko-Černomořského společenství, které by mohlo využít zkušeností

EU a NATO. A kdo ví, třeba toto společenství jednou umožní bližší spolupráci s NATO a EU, než kdyby šel každý stát samostatně.